

**Cumhuriyetin 10. Yılına Armağan Projesi:
Seyyar Terbiye Treni**
*Project as a Gift to the 10th Anniversary of the Republic:
Mobile Education Train*

DOI: 10.38155/ksbd.1364440

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
21/09/2023

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
16/10/2024

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
31/12/2024

**KARADENİZ SOSYAL
BİLİMLER DERGİSİ**

Doç. Dr., Elif Evrim ŞENCAN
Başkent Üniversitesi
Atatürk İlkeleri Uygulama ve
Araştırma Merkezi
elifevrim@baskent.edu.tr
ORCID: 0000-0002-9807-1338

Etik Kurul Beyanı: Bu çalışma, insanlardan veri ve örnek toplamayı gerektiren, anket, inceleme, alan çalışması ve deney içeren araştırmalar kapsamına girmediğinden etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir.

Öz

Bu çalışmanın konusu, 21 Nisan ve 4 Haziran 1933 tarihleri arasında Ankara-Samsun güzergâhında 1002 km. yol yaparak, bölgeye modern eğitimi tanıtmayı amaçlayan seyyar terbiye sergi trenidir. Terbiye sergisi, Cumhuriyet'in 10. yılına armağan olarak hazırlanmıştır. Vagonlarında, Cumhuriyetle birlikte hak ettiği yere ulaşan sinema, müzik, sağlık, bilim, sosyal alanlar vb. hususları barındırır. Diğer bir ifadeyle Cumhuriyet'in 10. yılına armağan projesi, eğitim devriminin, 10. yıl Marşında geçen "demir ağlarla örülü Anadolu'ya" bu yol kullanılarak tanıtılmasıdır.

Eğitim Bakanlığınca hazırlanan bu tren, Ankara'dan yola çıkarak Kırıkkale, Kayseri, Sivas, Amasya ana istasyonları olmak üzere toplamda 15 istasyonda durarak Samsun'a varır. Bütün istasyonlarda, altı kişilik eğitim kadrosuyla konferanslar aracılığıyla eğitim verir, yeni eğitim araç ve gereçlerini tanıtır. Kadro; Celal, Reşat Şemsettin, İsmail Hakkı, Hayrullah ve Ferit Beylerden oluşur. Altıncı kişi gazeteci Sadri Etem'dir. Kendisinin yolculuk süresince yazdığı mektuplar, terbiye sergisinde olan biteni ayrıntılı olarak günümüze taşıyan hatıratır. İsmail Hakkı Bey ise, Türk eğitim bilimci, eğitim devriminin neferi, Köy Enstitülerinin kurucularından İsmail Hakkı Tonguç'tur.

Tren kırk beş günde, on binden fazla kişi tarafından ziyaret edilir. Sergi ekibinin verdiği konferansların, ilçelerdeki öğretmenlerin okul içi faaliyetlerini zenginleştirdiği, halkı eğitim ve sağlık konularında bilinçlendirdiği; bununla birlikte yolculuk boyunca yaklaşık on bin cilt ücretsiz kitap dağıtıldığı bilinmektedir.

Anahtar Kelimeler: Terbiye Treni, Seyyar Sergi, Seyyar Terbiye Treni.

Abstract

This study focuses on the mobile education train exhibition, which travelled 1002 km. on the Ankara-Samsun route between 21 April and 4 June 1933, aiming to introduce modern education to the region. The education exhibition was prepared as a gift to the 10th anniversary of the Republic. Its wagons include cinema, music, health, science, social fields, etc., which reached their rightful place with the Republic. In other words, the project as a tribute to the 10th anniversary of the Republic is the introduction of the educational revolution to "Anatolia woven with railway", which is mentioned in the 10th Year March by using this route.

This train, prepared by the Ministry of Education, sets off from Ankara and reaches Samsun by stopping at 15 stations in total, including Kırıkkale, Kayseri, Sivas, Amasya as main stations. At all stations, a six-member education staff provides education through conferences and introduces new educational tools and equipment. The staff consists of Celal Bey, Reşat Şemsettin, İsmail Hakkı Bey, Hayrullah Bey and Ferit Bey. The sixth person is journalist Sadri Etem. The letters he wrote during the journey are the memoirs that carry the events of the education exhibition in detail to the present day. İsmail Hakkı Bey is İsmail Hakkı Tonguç, a Turkish educational scientist, a soldier of the educational revolution and one of the founders of the Village Institutes. The train was visited by more than ten thousand people in forty-five days. It is known that the conferences given by the exhibition team enriched the in-school activities of teachers in the districts and raised public awareness on education and health issues; in addition, approximately ten thousand volumes of free books were distributed throughout the journey.

Keywords: Education Train, Mobile Exhibition, Mobile Education Train.

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti 1923 yılında devletler sahnesine tam bağımsız bir ülke olarak çıkmış; rejimin belirlenmesinden hemen önce toplanan Türkiye İktisat Kongresiyle bunun ön provasını yapmıştı. İzmir’de toplanan bu kongre, aynı şehirde açılacak bir numune sergisinin zeminini oluşturmuştu. Genç Cumhuriyet, yerli mallarını teşhir edeceği ilk sergiyi böylece gerçekleştirmişti. Bundan böyle çok sayıda sabit ve bir yüzer sergi Cumhuriyet tarihinde yerini alacaktı.

23 Şubat 1923 Numune Sergisi, Uluslararası İzmir Fuarının temelini atmıştı. Bununla birlikte, 1926 Karadeniz Vapuru Yüzer Sergisi, 1929 Sabit Yerli Mallar Sergisi, 1930 Milli Sanayi Numune Sergisi, 1930 ve 1931 Galatasaray Lisesi Yerli Mallar Sergisi gibi etkinliklerin yanı sıra Konya, Balıkesir, Bursa gibi şehirlerde de yerel sergiler düzenleniyordu. Türkiye, eş zamanlı olarak Lozan, Paris, Basel, Brüksel, Londra, Tel Aviv, New York gibi şehirlerde dünya sergilerine de katılıyordu (Akçura, 2009: 107; Şencan, 2019).

Tüm bu tecrübelerden edindiği deneyimle genç Cumhuriyet, Eğitim Bakanlığının çalışmalarıyla, Cumhuriyetin 10. yılına armağan etmek üzere bir seyyar tren sergisi tertipledi. Dönemin Eğitim Bakanı Reşit Galip’ti. Projeye göre 15 Nisan’da yola çıkması planlanan tren, Ankara’dan hareket edecek ve Samsun’da yolculuğunu bitirecekti. Yola çıkış tarihi planlanan gibi olmadı, altı gün gecikti. Fakat yolculukta durulacak istasyonlar, yapılacak konferanslarla ilgili plana uyuldu. Elbette yolda karşılaşılanlarla yeni ihtiyaçların doğacağı açıktı. Serginin bir hedefi Anadolu’ya eğitimi götürmekse, diğer bir hedefi de ihtiyaçları doğrudan yerinden belirlemek ve buna uygun çözüm üretmekti.

Belirlenen güzergâh, Atatürk’ün yolu; fakat tersten işliyordu. Atatürk, Samsun’dan yolculuğuna başlamış, Ankara’ya gelerek meclisi açarak milli mücadeleyi başlatmıştı. Şimdi, eğitim tohumları, Ankara’dan başlayarak Samsun’a doğru giden yoldan serpilecekti. Zira Atatürk, Kurtuluş Savaşının ortasında Ankara’da topladığı maarif kongresiyle eğitim savaşını buradan başlatmıştı. Şimdi, Cumhuriyetin devrimleriyle aynı yerden uygarlık savaşının kazanımları yaygınlaştırılacaktı. Diğer yandan, 10. Yıl Marşında geçen sözler ile bu proje birbirini tamamlıyordu. Ana yurt, demir ağlarla örülmüştü. Şimdi ana yurdun kurulduğu savaşın yolu tersten gidilecek ve bunun için demir ağlar seçilecekti.

Seyyar Terbiye Tren Sergisi, planlandığı gibi 15 Nisan’da değil, 21 Nisan 1933’te altı kişilik bir kafiyle yola çıktı. 15 istasyonda durdu. 45 gün boyunca yol gitti. 4 Haziran 1933’te Ankara’ya döndü. Durduğu her istasyonda çeşitli konularda konferanslar verildi, öğretmenler ve

halk aydınlatıldı. Ücretsiz kitaplar dağıtıldı. Diğer bir ifadeyle, terbiye treni yolculuğunun sonunda başarıya ulaşmıştı. Hem bölgeye eğitim devrimini götürmüş hem de ihtiyaçları yerinden tespit etmişti. Kafiledeki gazeteci Sadri Etem'in mektupları ise yolculuğun kamuoyuyla paylaşıldığı en önemli belgeydi.

Türkiye’de Sergicilik

Sergicilik ve fuarcılık, Türkiye Cumhuriyeti’ne Osmanlı’dan aktarılan bir etkinlik türüydü. Osmanlı İmparatorluğu’nun batılılaştığı ve çözüldüğü dönem olarak adlandırılan 19. yüzyıl, dünya çapında fuarcılık ve sergiciliğin ön plana çıktığı yüzyıldı. Sergi ve fuarlar, devletlerin ekonomik, kültürel ve sanayi alanındaki ilerlemelerini duyurduğu mekânlardı (Başaran, 2016: 263). Haliyle hem Osmanlı hem Cumhuriyet bu yöntemden istifade edecekti.

Osmanlı İmparatorluğunun ürünlerini tanıtıma açtığı ilk evrensel sergi 1851 Londra Sergisiydi. 1863 yılında ise kendi topraklarında Sergi-i Umumi-i Osmaniye’ye ev sahipliği yaptı. Bu sergide, ekonomisi yıkılmaya yüz tutmuş olmasına rağmen İmparatorluk, tarım, orman, sanayi, elbise, deri, pamuk, yün vb. ürünlerini sundu. Dünyada ise, özellikle Paris, Viyana, Chicago gibi şehirlerde, sergi kültürü hızla devam ediyordu. Bu gözlemlerle imparatorlukta bu kez 1897’de Yıldız sergi binası ve bünyesindeki Yıldız sergisi açıldı. 20. yüzyılın ilk on yılında sergi kültürü başkenti aştı; 1901 Konya, 1906 ve 1909 Bursa Sergileri olarak taşraya yayıldı (Akçura, 2009: 20-27).

Dünya Savaşı sonunda bütün imparatorluklarla birlikte Osmanlı Devleti de yıkılmıştı. Türkler, Atatürk önderliğinde topyekûn bir bağımsızlık ve kalkınma savaşına girmişti. Kuva-yı Milliye, cemiyetler, İmalat-ı Harbiye, kadınlar vb. bir milleti yeniden doğurmak üzere mücadele veriyorlardı. Bu, sadece topla tüfekte yapılan bir savaş değil, aynı zamanda bir kültür savaşıydı. Örneğin, kadınlar cemiyetler kuruyordu. Aynı cemiyetler işgali protesto ediyorlardı. Bu da kadınların, bir yönüyle sıcak savaşa dâhil olmasıydı. İmalat-ı Harbiye savaş malzemeleri üreterek sıcak savaşa katkıda bulunuyor; aynı zamanda meslek elemanı yetiştirerek kültür savaşı veriyordu. Savaşın ortasında, 1921 yılında toplanan Maarif Kongresi zaten uygarlık savaşının eğitimle çözülebileceğinin en önemli kanıtıydı. Ezcümle, istiklal mücadelesi başarıya ulaşmıştı; aynı zamanda da kültür ve eğitim devrimi çoktan başlamıştı.

Kurtuluş Savaşının başarıya ulaşmasıyla Türk milleti küllerinden yeniden doğacaktı. Atatürk, daha rejimi belirlemeden iktisadi bağımsızlığı İktisat Kongresiyle taçlandırmış; bu kongre ise İzmir’de ileride uluslararası bir fuar olacak ilk numune sergisinin bahanesi olmuştu. Ancak, Cumhuriyet sergilerinin Osmanlı sergilerinden bir farkı vardı. Yerli mallar

sergilenenecekti; üstelik artık mevcut fabrikalar yabancıların elinde değildi. Ekonomik bağımsızlık, üretim araçlarının ve ürünün milli nitelikte olmasını sağlıyordu. Yeni açılması planlanan fabrika ve imalathaneler de bu çerçevede yapılacak. Çünkü Atatürk'e göre, "Siyasi ve askeri zaferler ne kadar büyük olurlarsa olsunlar; ekonomik zaferlerle taçlandırılmamışlarsa, meydana gelen zaferler devamlı olamazdı." İşte bu sebeple genç ve tam bağımsız Türkiye Cumhuriyeti, kendini hem ülke çapında hem de dünyaya tanıtmak için çok sayıda sergi ve fuara dâhil oldu.

1923 yılı Numune Sergisi bir başlangıçtı. 1926 Karadeniz yüzer sergisi bir ilkti. 1929, ilk sabit yerli mallar sergisinin tarihiydi ve bu bir gelenek haline gelecekti. Buna bağlı olarak 1930 yılında, ilk defa kutlanacak bir yerli mallar haftası belirlendi. Sergilerde tütün, kumaş, halı, madeni eşya, deri, ayakkabı, ipek dokuma, baston, incir, zeytin, zeytinyağı, pamuk vb. teşhir ediliyordu. Ancak bu yıllar, Cumhuriyet'in tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş süreciydi ve ülke çapında çok sayıda fabrika ve imalathane açılıyordu. Her geçen yıl, açılan fabrikalardaki yeni yerli ürünler bir sonraki sergide yerini alıyordu (Şencan, 2019: 21-37). Atatürk'ün vefatına kadar Türkiye, çok sayıda sabit yerli malı sergisi gerçekleştirildi. İlaveten, Anadolu'daki yerel sergiler önem kazanmaya başladı. Dünyadaki sergilerde ise (Paris, Basel, Selanik, Brüksel) Türkiye için özel stantlar açılıyordu.

İstanbul'da düzenlenen Yerli Malları Sergisi geleneğe dönüşmüştü ve her yıl tertipleniyordu. İlginç olan bu sergi için seçilen mekândı. Sergi, Galatasaray Lisesinde yapılıyordu ve burası yabancı dille eğitim yapan ilk Türk okulu (1868) olma özelliğini taşımaktaydı. Diğer bir ifadeyle, açıldığı dönemde Türkler için yabancı dille ve pozitif bilimle eğitim yapan tek okuldu. Bu da Cumhuriyet'in eğitim politikası ve bu politikayı İstanbul'un dışına yaymak için yeterli bir sebepti. Hal böyleyken eğitimi bir sergiyle Anadolu'ya yaymak, üstelik 1926 Karadeniz yüzer sergisinden edinilen tecrübelerle bunu bir ulaşım aracıyla seyyar şekilde gerçekleştirmek bilinmeyen bir yöntemdi. Eğitim Bakanlığı, bu projeyi devreye soktu ve Cumhuriyet'in 10. Yılına armağan olarak eğitim devrimi kapsamında bu kez bir seyyar terbiye treni sergisi düzenlemeye karar verdi. Bu da bir ilk olarak tarihe geçecekti.

Seyyar Terbiye Treni Sergisi

Dönemin Eğitim Bakanı Reşit Galip Bey'in önderliğinde toplanan bir encümenle daha önce hiç deneyimlenmemiş bir seyyar terbiye treninin hazırlıklarına başlandı. Plana göre, tren vagonları eğitim sergisi şeklinde düzenlenecekti. Tren belirli istasyonlarda duracak, bu istasyonlardaki okullarda konferanslar verilecek; ilaveten, oradaki ihtiyaçları gözlemleyerek yeni belirlemeler yapacaktı.

Cumhuriyetin 10. Yılına Armağan Projesi: Seyyar Terbiye Treni

Seyyar terbiye sergisinin 15 Nisan'da Ankara'dan yola çıkacağı bilgisi gelmişti. Buradan Kayseri, oradan Sivas'a gidecekti. Amaç, taşradaki öğretmenleri yeni eğitim sistemi hakkında bilgilendirmektir. Köylerde, projeksiyon ve sinemayla yeni sistem anlatılacak; öğretmenlere ve halka özel dersler ve konferanslar verilecekti. Sergideki malzeme, Cumhuriyetin yeni eğitim sistemine uygun seçilmişti. Cumhuriyet'in her alandaki faaliyetlerinin "öncesi ve sonrası" şeklinde karşılaştırmalı yöntemle gösteren levhaların faydalı olacağı düşünülmekteydi. Trene bir sıhhat müfettişi atanmıştı. Zira yol üzerindeki okullardaki öğretmenler muayene edilecek, ilaveten sağlık üzerine de bilgilendirmeler yapılacaktı. Keza Eğitim müfettişi de trendeydi. Onun görevi, okutma, yetiştirme konularına ve halk eğitimine öncelik verilmesiydi (Cumhuriyet, 29 Mart 1933: 3; Vakit, 29 Mart 1933: 6). Vagonlarda ders araç-gereçlerinin örnekleri teşhir edilecek, öğretmenlere iş prensibine dayanan örnek dersler gösterilecekti. Sinema ve projeksiyonun bulunma sebebi, öğretimde bu araçlardan nasıl faydalanılacağını göstermek, bir nevi mesleki konferanslar vermektir (Tonguç, 1952: 345-346). Trenin son istasyonunun Samsun olacağı, ara istasyonlarda bir iki gün, büyük istasyonlarda ise yaklaşık bir hafta duracağı planlara dâhil edilmişti (Akçura, 2009: 148).

Tren planlandığı gibi 15 Nisan'da değil, 21 Nisan 1933'te yola çıktı. Tren üç vagon ve altı kişilik kafilden oluşuyordu. Cumhuriyet'i ortaya çıkaran eserler, milli mücadeleyi anlatan unsurlar, Mustafa Kemal Paşa'nın büstleri ve yaşamını anlatan fotoğraflar da sergiye dahil edilmişti (Vakit, 22 Nisan 1922: 4; Milliyet, 21 Nisan 1933: 4). İlaveten; "demiryolu güzergâhlarını dolaşmak ve halkın istifadesinde arz olunmak" üzere kitaplar, eğitimle ilgili araç gereçler, istatistikler, grafikler ve sinema filmleri hazırlanmıştı. Amacı, özellikle ilkökul öğretmenlerinin okutma ve yetiştirme konusu ve yeni terbiye hareketleri hakkında aydınlatmak ve halk terbiyesine faydalı olmaktır. Sergiyle gidecek müfettiş ve öğretmenler, yol istasyonları ve çevre köylerden bir araya getirilecek köy öğretmenleri için numune ders ve konferans düzenleyecekti. Ders müfredatını Bakanlığın tespit ettiği amaçlara uygun olarak hazırlanması için öğretmenler aydınlatılacaktı (Akçura, 2009: 148).

Vagonlar şu şekilde düzenlenmişti: Birinci vagon, Cumhuriyet'i anlatan grafikler, milli mücadelenin fotoğrafları, tarım ve sanayi ilerlemelerindeki göstergeler, çocuk bakımı, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemindeki okulların karşılaştırmalı posterleri, okullardan toplanan resimler, kütüphane, temsil, bahçe, oyun, ders müfredatı ve modern okul eşyalarına ait fotoğraflar vardı. İkinci vagon, ortaokullu gençleri ve halkı ilgilendiren sağlık levhaları, yeni açılan okullarda öğrencilerin faaliyetleri ve Gazi Muallim Mektebindeki öğrenci işleri sergileniyordu. Üçüncü vagon, mektep vagonuydu. Seyyar öğretmen kütüphanesi, dersane ve

Atatürk bölümü buradaydı. Aynı vagona, Sağlık Vekâleti, Maarif Cemiyeti (Eğitim Derneği), Hilal-i Ahmer (Kızılay) kütüphanelerindeki kitaplar da sergilenmeye hazır hale getirilmişti (Hakimiyet-i Milliye, 21 Nisan 1933: 1-5).

Resim 1. Sergiden Gazeteye Yansıyan İlk Fotoğraf (Hâkimiyet-i Milliye, 21 Nisan 1933: 1- 5)

İçeriği ve üç vagonu bu şekilde hazırlanan tren 21 Nisan'da saat 11.00'de Ankara'dan hareket etti (Vakit, 23 Nisan 1933: 2). Trendeki gazeteci Sadri Etem'in mektupları incelendiğinde, trenin sırayla şu istasyonlarda durduğu bilinmektedir: Ankara, Kırıkkale, Keskin, Fakılı, Sarıoğlan, Kayseri, Şarkışla, Sivas, Zile, Turhal, Yıldızeli, Amasya, Çamlıbel, Havza, Ladik, Samsun.

Serginin ilk durağı Kırıkkale'de grafik ve istatistikleri içeren vagonun çekilen ve sergiye ait ilk fotoğraf Cumhuriyet gazetesine servis edilmişti. Edinilen bilgiye göre bu durakta 200 kişi sergiyi ziyaret etmişti. Gazetenin, treni "pedagoji sergisi" olarak adlandırması tesadüf

Cumhuriyetin 10. Yılına Armağan Projesi: Seyyar Terbiye Treni

değildi. (Cumhuriyet, 23 Nisan 1933: 2). Bu demek oluyordu ki vagonlar ağırlıklı olarak çocukların eğitimi ve gelişimi için hazırlanmıştı.

Resim 2: Kırıkkale İstasyonu (Cumhuriyet, 23 Nisan 1933: 2).

Tren ekibi, Kırıkkale’de konferanslar vermiş ve bir terbiye filminin Kırıkkale sinemasında gösterilmesini sağlamıştı. İlk istasyonundaki sınavını başarıyla veren sergi, Kırıkkale’den ayrılarak Keskin’e doğru yol aldı (Vakit, 29 Nisan 1933: 4).

Mayıs ayından itibaren, Ankara’ya dönünceye kadar, tren sergisiyle ilgili en ayrıntılı haberler Vakit gazetesinden alınmaktadır. Zira, gazetenin muhabiri Sadri Etem trende yerini almış ve günbegün yaşananları yirmi sayılık bir yazı dizisiyle gazeteye tefrika etmişti. Bu sebeple, bu çalışma için gazetenin 1933 yılına ait sayıları tarandı, yazı dizisindeki 16. sayı hariç bütün yazılara ulaşıldı. İlâveten, diğer gazetelerde çıkan haberlerle, trenin yolculuk öyküsü pekiştirildi.

“Kırıkkale’ye Giderken” başlıklı birinci yazı dizisi, yola çıkış hikâyesini anlatıyordu. Ankara’nın bozkırından geçerken İsmet Paşa’nın İnönü ve Sakarya Muharebeleri arasında çektiği zorluklar ve yaşadıkları üzerine düşünülürken, bu kez aynı raylarda fikir taşındığı hususu öne çıkarılıyordu. Diğer bir ifadeyle, aynı yolda, önce sıcak savaş yapılmış, şimdi ise kültür savaşı başlamıştı. Ancak bir fark vardı. Savaşta trenlerin yerini rahat trenler almıştı. Şimdi bu modern trenlerle Orta Anadolu’ya kültür taşıyarak Kırıkkale’ye varmışlardı (Vakit, 1 Mayıs 1933: 6).

İkinci yazı dizisi “Stepte Altı Adam” başlığıyla 3 Mayıs’ta kayıtlara geçti. Kırıkkale’de yepyeni bir medeniyetin doğduğu bilgisinin yanı sıra, istasyonda treni karşılayan siyah giymiş

hocalar, iş gömleklili işçiler, mühendisler, bereli kadınlar, irili ufaklı çocuklardan söz edilmekteydi. Trenin bayraklarla karşılandığı ve halkın akınına uğradığı ilgi çekici bir ayrıntıydı. Trenin üç vagondan oluştuğu ve adının bölgede “üç vagon seyyar terbiye müzesi” olarak geçtiği bu yazıdan öğreniliyordu. Bu üç vagon, sadece eğitim meselesinin teknik işlerinden ibaret değildi. Asıl hedef, yeni Türkiye'nin eski Türkiye'den ayrıldığı dönüm noktalarını tespit etmektir. Üç vagonun tamamını gezen bir kimsenin bu farkı görmemesi mümkün değildi. Vagonlarda resimle, grafikte, yazıyla ve kitaplarla bu dönüşüm anlatılmaktaydı. Bir vagonun bir köşesinde falaka, rahle, divit varken; hemen yanında bu kez yeni okullara grafik ve resimlerle işaret ediliyordu. Seyyar tren, nesilden nesle, 1920 sonrası Türkiye'yi bozkıra tanıtmayı hedeflemişti. Bu hedefe ulaşmak için şu hususlar belirlenmişti.

Trendeki altı kişilik katile; sinema, konferans, ders ve kitaplarla tanıtımları yapacaktı. Kafilenin başkanı Bakteriyolog Dr. M. Celal Bey'di ve sağlık konusunu anlatacaktı. Reşat Şemsettin, Darülfünunun eğitiminden geçmişti. Trende, fikirlerini insanlığa sunmak için bulunmaktaydı. İsmail Hakkı Bey, mektep müzeleri müdürüydü ve fikir adamıydı. Hayrullah ve Ferit Beyler ise Almanya'da okumuş öğretmenlerdi ve memleket davasını anlatacaklardı. Altıncı kişi Sadri Etem'di. Bu kapsamla yola çıkan tren, Kırıkkale'den hareket ederken, öğretmen, kadın ve öğrencilerin vagona sarılarak “bize kitap verin, bizi bırakıp gitmeyin!” çağrıları, daha ilk istasyondan başarılı olunduğunu göstermekteydi (Vakit, 3 Mayıs 1933: 6).

Sadri Etem, üçüncü yazı dizisinin başlığını “Step İki Şey Bekliyor: Yağmur ve Kitap” olarak belirlemişti. Yazıda, geçilen her istasyonda vagonların etrafında çocukların koştuğunu ve kitap istediklerini vurguluyordu. Mustafa Kemal Paşa'nın büstünü görenlerin asker selamı verdikleri, tarladaki kadınların Paşa'yı görmek için trene geldikleri ve hatta bir kadının büstün önüne geçip okuma yazmayı onun sayesinde öğrendiği için teşekkür ettiği kayda geçti. Kadınların yeni kanunu öğrenmek için hukuk kitapları istemesi hukuk devriminin önemini gösteriyordu. Köyde yeni harflerin öğrenildiği, istasyonlar sayesinde tarımın geliştiği ve millet mekteplerinin yayıldığı, treni ziyaret edenlerin anlattıklarından öğrenilmekteydi. İlaveten köylünün, kitap getirecek treni ve yağmur getirecek bulutu bekledikleri muhabir tarafından aktarılmıştı (Vakit, 4 Mayıs 1933: 6).

“Zeynep, Ayda ve Köy Kızları” bölümünde, Fakılı istasyonunda köylülerin treni davul ve zurna ile karşıladıkları, ancak trenin onlara gramofonla yanıt verdiği öğrenilmektedir. Demek ki trende klasik plaklar ve gramofon vardır. Kafilenin trenden indiğinde gözüne çarpan köy çeşmesindeki kızlardı. Çünkü kızların ayakları çıplaktı. Türkü söyleyerek, tezek dövüyorlardı.

Bunları tespit eden kafiye, bu kızlara plak ve gramofonu tanıttı (Vakit, 5 Mayıs 1933: 6). Başlıktan anlaşılacağı üzere muhtemelen bu kızlardan ikisinin adı Zeynep ve Ayda'ydı.

Sarıoğlan istasyonundan gelen "Zekanın Arkasında Gizlendiđi Maske Gibi Bir Yüz" yazısı, yolda kaleme alınmıştı. Tren, Kayseri merkeze ulaşmak üzereydi. "Müze şehir" olarak adlandırılan Kayseri'nin anlatılmasından sonra, şehirdeki bir boyacı ve mühendisle yapılan sohbetlerden edinilen bilgiler sevindiriciydi. Kayseri Tayyare Fabrikasında çalışan mühendis, sanayinin gelişimini; boyacı ise artık yurtdışından gelen boyalarla değil, kök boyayla işler yapabildiğinden bahsetmişti (Vakit, 6 Mayıs 1933: 5). Millî sanayi Anadolu'ya ulaşmıştı.

7 Mayıs tarihli gazeteden, trenin 6 Mayıs'ta Sivas'a vardığı öğreniliyordu. Bir hafta burada kalacaktı. Sivas'ta öğretmenler, belediye başkanı ve halk temsilcileri tarafından bir karşılama töreni yapılmıştı. Sarıoğlan'dan Şarkışla'ya geçince ise öğretmenler ve halk temsilcileri sergiyi gezmişti. Trenden en çok talep edilen kitaptı. Ancak özelinde, köy kanunu, sıtma, ticaret, hesap ve çocuk bakımı kitaplarının istenmesi o bölgenin ihtiyaçlarının öğrenilmesine vesile olmuştu. Kafife, özellikle öğretmenleri meslek edinme üzerine bilgilendirmiş, halka özel konferanslar vermişti (Vakit, 7 Mayıs 1933: 8).

Aynı tarihli gazetede muhabir, "Stepin Atsız Kahramanları" yazısıyla on gündür adım adım metre metre Anadolu'yu gezdiklerini belirtiyordu. Geçtikleri köy ve kentler ayrıntısıyla anlatılırken, sessiz, mütevazı, yiğit köylüler ve idealist öğretmenlerin dikkatleri çekiyordu. Bir köyü planlı bir köy haline getiren genç bir muhtar ise anılarda yerini alıyordu. Demek ki köyler, Atatürk'ün ideal Cumhuriyet köyü projesi üzerine yeniden inşa ediliyordu. Hatta bir köylü, treni görünce yerli malların geldiğini zannederek ürün talebinde bulunmuştu. Fakat tren kafilesi ürün değil, yeni fikirler getirdiklerini ve yerli düşünceler taşıdıklarını söylemişti (Vakit, 7 Mayıs 1933: 6). Yazı dizisinin bu başlığı bir sonraki gün devam ediyordu.

Muhabir, köy mekteplerini incelerken bir köy öğretmenine dikkat çekiyordu. Öğretmen, adeta yepyeni öğretim metotları geliştirmişti. Camlı dolaplar yaparak içlerine yerleştirilen köy mahsulleri ile tarımı geliştirmek ve öğretmek; ilaveten marangoz aletlerini kullanarak öğrencilerine el sanatlarına yönlendirmek, tenekeyle hendese (geometri) anlatmak ve gazetelerden kestiği harflerle hazırladığı levhalarla okuma yazma öğretmek bunlardan sadece birkaçıydı. Diğer bir ifadeyle bunlar, bir milletin eğitim savaşının en güzel örnekleriydi. Fakılı'da bir eczane bile vardı. Okullara mikroskop almak için para biriktirilmekte, sınıflardaki kum sandıklarının üstünde coğrafya öğretilmekteydi. Haritaları öğretmen ve öğrenciler birlikte hazırlamışlardı. Ellerindeki malzemelerle bir takvim bile yapmışlardı. Sarıoğlan'daki evlerin

planları ise mühendislere yaptırılmıştı. Artık meslek elemanları teoriyi pratiğe dönüştürüyordu. Köylerdeki gelişme daha istasyona gelir gelmez hissediliyordu. Köydeki vatandaşlar artık “halk” olduklarını, imtiyazlı ağaların kalmadığını anlatıyorlardı. Stepin atsız kahramanları bunlardı (Vakit, 8 Mayıs 1933: 6). Öyle görünüyordu ki Cumhuriyetin eşsiz devrimleriyle Anadolu zaten kalkınmaya başlamıştı. Tren hem fikir götürüyor hem de gelişmeleri hayranlıkla izliyordu.

Stepin günü gününü tutmuyordu. Muhabir bu durumu “Stepte Asırlar Gibi Birbirinden Ayrılan Günler” başlığındaki tefrikasında anlatıyordu. Bir köyde kervan, diğer köyde lokomotif vardı. Bir yerde gaz lambası diğer yerde ise elektrik. Bir yerde handa konaklanıyor, diğer yerde garda. Bazı yerlerde kuraklık varken bazı yerler sulaktı. Fakat önemli olan Anadolu’da ilk zaferin kazanılmasıydı. Bu zafer lokomotifti. Bir köyden geçerken köylünün eşiği ve öküzü ile ilgilenirken aynı anda treni görmesi bir medeniyet ibaresi olarak kaydedilmişti. Zira köylü, ürününü trenle çevreye dağıtabilecekti. Bu sebeple köylüler, “Tren bize kâr getirdi” diyerek demiryollarından memnuniyetlerini dile getiriyordu. Trenin gezisiyle, steplerin karakteri eskiden yeniye geçmeye başlamıştı. Şehirlerde sanayi gelişirken, köydeki işsizler tren yollarında çalışarak iş sahibi oldular. Trenle ulaştıkları yollarda yeni madenler buldular. Eşkıyalık tarihe karıştı. Demirağlarla birlikte çölden medeniyet doğuyordu (Vakit, 9 Mayıs 1933: 6).

Bu haberden sonra bir süre, seyyar tren sergisinden haber alınamadı. Fakat, 7 Mayıs tarihli gazeteden edinilen bilgiye göre, trenin 6 Mayıs’ta vardığı Sivas’ta bir hafta kaldığı biliniyordu. Bu da 13 Mayıs’a denk geliyordu. Zira 13 Mayıs’ta gazeteyle bir mektup ulaştı. Kuvvetle muhtemel bu mektupta anlatılanlar, Sivas’ı kapsıyordu.

Mektubun içeriği köy çocuklarıydı. Özellikle kızların üstü başı temiz ve saçları taranmış olarak yeni okullarına gittiklerine değiniliyordu. Köyde artık mektep, ailenin üstündeydi ve Cumhuriyet eğitimi köy mekteplerinde verimli olmaya başlamıştı. Rastgele seçilen bir köyde, henüz okula gitmeyen bir kız çocuğu tespit edilerek ona vagonlar birer birer gezdirildi, şehir resimleri gösterildi. Bir diğer kız çocuğu da ona eşlik etti. Öğrenmek istedikleri her soruyu kafileye sordular. Aldıkları tatminkâr yanıtlarla bu kız öğrenciler kendi okullarında piyesler oynamaya başlayacaktı. Bu gelişme üzerine yakın köylerdeki kadınlar tren sergisini gezmeye geldiler (Vakit, 13 Mayıs 1933: 8).

14 Mayıs’ta tren sergisi, “Seyyar Terbiye Sergisi” başlığında birinci sayfadan haber oldu ve trenin önemi kamuoyuyla paylaşıldı. Birkaç haftadır Anadolu’nun ortasında dolaştığı, başkanlığını Maarif Müfettişi Reşat Şemsettin Bey’in yaptığı haberde yer alıyordu. Seyyar

Cumhuriyetin 10. Yılına Armağan Projesi: Seyyar Terbiye Treni

terbiye treninin bir ilk olduğu ve Eğitim Bakanı Reşit Galip Bey'in ülkeye büyük bir hizmet getirdiği vurgulanırken; trenin, memleketin kültür hayatını tanıttığı, Meşrutiyet sonrası ülkede eğitim hamlelerinin yapıldığının ancak beklenen sonucun alınmadığının altı çiziliyordu. Ülkenin başına gelen tüm olumsuz hadiselerin eğitimsizlikten olduğu, bilenle bilmeyenin bir olmadığı dile getiriliyordu. Cumhuriyetle birlikte eğitimin önemi artık daha iyi anlaşılıyordu. Bilgi ve terbiye yolunda bir memleketin ilerleyebilmesi için bu ihtiyacın halk içine yerleştirilmiş olması gerekiyordu. İşte bu sebeple seyyar terbiye treni önem arz etmekteydi (Vakit, 14 Mayıs 1933: 1-2).

Muhabir, yazı dizisinin ortasına geldiğinde, 10. sayısında trenle Sivas arasında bir bağ kurmuştu: “Yeni Sivas'ın karakterini, ruhunu yapacak olan elektriktir, şekerdir.” (Vakit, 18 Mayıs 1933: 7). İşte bu sebeple bir sonraki yazı dizisinin başlığını “Step Şehirlerinde Elektrikleşme” olarak belirledi. Şelalelerden elde edilecek elektrikle demiryolunun işletilebilmesi gündeme gelmişti. Sivas bu yolla aydınlığa kavuşabilirdi. İlaveten, bölgede, buhar ve elektrik gücüyle el sanatlarının da canlanması bekleniyordu (Vakit, 19 Mayıs 1933: 3).

Bir sonraki gün gazeteye seyyar terbiye treniyle ilgili, muhabirin tefrikasından başka önemli bir haber yansımıştı. 19 Mayıs'ta tren Amasya'ya varmıştı. Amasya'da vali ve öğretmenlerle halk, treni coşkuyla karşılamıştı. Zile'de de aynı heyecan görülmüş, Niksar ve Erbaa'dan gelen 30 öğretmen sergiyi gezmişti. Trenle getirilen sanayi ve sağlık filmleri aynı gece Öğretmenler Birliğinde gösterilmişti. İsmail Hakkı Bey, yeni okullarda kullanılan ders araç gereçlerini, Celal Bey ise okulda sağlık eğitiminin önemini anlatmıştı. Turhal'da Tokat valisi ve öğretmenler büyük bir ekiple sergiyi gezip incelemeler yapmışlardı. Öğretmenlere, Reşat Şemsettin ve İsmail Hakkı Bey yeni terbiyenin ana prensiplerini aktarmıştı. Bu yoğun ilgi Yıldızeli'nde de görülmüş, mektep çocuklarına trenden kitaplar dağıtılmış, bütün kasaba halkı treni ziyaret etmişti (Vakit, 20 Mayıs 1933: 2-4).

Resim 3. Sağlık Vagonundan Vitamin Tablosu ve Vagondan Fotoğraf (Demiryolları Dergisinden Akt. Naci Kaptan <https://nacikaptan.com/?p=56147>)

Sergi treni, bulunduğu yerlerde sanayideki ilerlemeyi de gözlemliyordu. Buğday üreten köylere demiryolu yetişiyordu. Bu yeni demiryollarıyla yeni pazarlar ve yeni depolar oluşuyordu. Küçük dükkân sahipleri ve el sanatları ustaları ürünlerini yine demiryolu sayesinde tanıtabiliyordu. Fabrikalar doğuyordu. Kayseri ve Sivas'ın bu fabrikalarla gelişeceğine inanılıyordu. Diğer gelişmelerle birlikte sanayileşme ve fabrikalaşmayı yine trendeki kafilé bölgeye aktarıyordu. Ancak bu gelişim yeni bir aydınlatılmayı gerektirdi: işçi hakları. Bu konuyla ilgili halkı bilinçlendiren ve bilgilendiren yine tren kafilés oldu (Vakit, 21 Mayıs 1933: 6).

Bir sonraki tefrikanın başlığı epey ilgi çekiciydi: “Stepte Turing Kulüp, Mikroskop ve Sinema”. Tren Çamlıbel’e yaklaşırken leylekleri izleyen muhabir, onların tünedikleri yerleri tespit ederek, sürüyü Turing kulübüne benzetmişti. Tren Yıldızeli’nde durduğunda köylüler vagonun etrafını merakla sarmıştı. Çünkü trenin köylülere sinema göstereceği bilgisi çoktan bölgeye ulaşmıştı. Tefrikada sinemanın bir köyü altüst etmek için kâfi olduğu yazıyordu. Halk akın akın vagonun kapısından girdiğinde İsmail Hakkı Bey elektrik tertibatını hazırlıyordu. Bir genç, sinemayı insanın perdede yürüdüğü yer olarak tanımlamıştı. Gösterilen sinema, sağlıklı

Cumhuriyetin 10. Yılına Armağan Projesi: Seyyar Terbiye Treni

İlgiliydi. Mikroplar tanıtılıyor, Dr. Celal onlarla nasıl mücadele edileceğini anlatıyordu. Mikropların mikroskopla büyütülerek gösterilmesi halkı çok şaşırtmıştı. Film bitince halk, mikroskopun ne olduğunu merak etmişti. Yapraftan ipliğe birçok şeyi mikroskopun altına koyarak gördükleri karşısındaki şaşkınlıklarını dile getirdiler. En sonunda bir kadın, gördüklerine inanmadığından, bu zorlu işi sadece Gazi'nin yapabileceğini söyleyerek kendince bir çözüm buldu. Sinema gösterimi sonrası tren kfilesi, kadınlara medeni haklarından haberdar olup olmadığını sordular. Aldıkları cevap pek hoşlarına gitmedi. Erkekler hâlâ birkaç kadınla evleniyorlardı. Köye bir an evvel medeni kanun kitapları dağıtılmalıydı (Vakit, 22 Mayıs 1933: 6).

23 Mayıs tarihli gazetede terbiye trenindeki altı kişilik ekibinin fotoğrafı ilk kez yayımlandı. Fotoğraf, tren raylarının üstünde, Çamlıbel'de çekilmişti. O güne kadar denizden 1553 metre yükseğe çıkılmıştı; artık aşağı doğru iniliyordu. Çamlıbel steple Karadeniz Yalıboyu arasında bir sınır köyüydü. Halkla, oradaki Köroğlu efsanesiyle ilgili sohbetler yapıldı (Vakit, 23 Mayıs 1933: 6).

Resim 4: Tren Kfilesi: (Vakit, 23 Mayıs 1933: 6).

Mektuplar haricinde alınan habere göre, 25 Mayıs günü, seyyar terbiye treni Amasya'dan Havza'ya vardı. Tren Amasya'da hem merkez hem de köy öğretmenlerince ziyaret edilmişti. Öğretmenlere eğitim ve öğretim sistemleri hakkında konferanslar verilmiş, onlara ve halka kitaplar dağıtılmıştı. Sergi, 25 Mayıs'ta Ladik'e hareket edecekti (Vakit, 26 Mayıs 1933: 11).

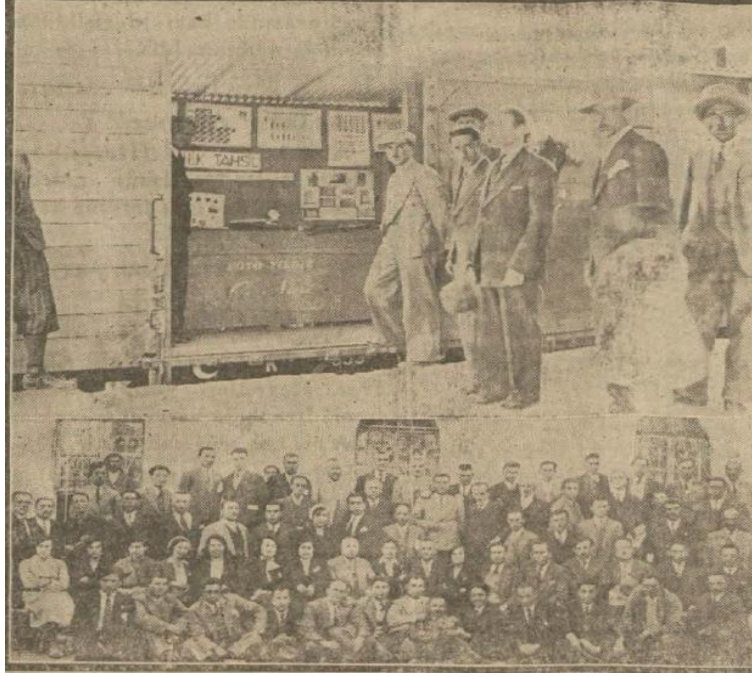
Bu esnada tefrikası haliyle geriden gelen Sadri Etem, "Devirlerin Nişan Tahtası: Zile" başlığıyla Zile'ye varışlarını aktarıyordu. İlgisini çeken ise teneke "yoyolarla" oynayan çocuklardı. Çarşıdan geçerken ise bu kez yoyo oynayan çocukla değil esnafla karşılaşmışlardı.

Buna anlam veremeyip, esnafa sorma kararı aldılar. Meğerse esnaf kervan ticaretiyle geçinmeye alışmıştı. Demiryolu bu geçim kaynağını yok etmişti. Bu sebeple yapacakları iş kalmamıştı. Kafile ilk kez demiryoluyla ilgili olumsuz geri bildirim alıyordu. Fakat aynı demiryolu onlara, hiç görmedikleri yoyoyu da getirmişti. Bundan mutluluklarını dile getirdiler. Bu bir çelişkiydi. Diğer bir ifadeyle demiryolu sebebiyle alıştıkları işleri sekteye uğramış, aynı demiryolu sayesinde hiç bilmedikleri bir oyuncakla tanışmışlardı. Bu ikilemden kurtulmaları için halka bir geçim kaynağı sağlanmalıydı. Seyyar tren kafilesi Zile'nin buğday cenneti olduğunu bildiğinden, burayı buğday ambarı ve ticaret pazarına dönüştürülebileceğini düşündü. Şimdi bu olasılık esnafa aktarılacaktı (Vakit, 27 Mayıs 1933: 8).

Tefrikalar dışında ulaşılan bir habere göre 29 Mayıs tarihli gazetede, seyyar terbiye treninin bir gün önce, 28 Mayıs'ta Samsun'a vardığı yazıyordu. Sergi, istasyonda il meclis üyeleri, parti ve belediye üyeleri, öğretmenler ve Halkevi üyelerince oluşan bir kalabalık tarafından karşılanmıştı. Serginin, 4 Haziran'a kadar Samsun'da kalacağı haberi de kamuoyuyla paylaşılmıştı (Vakit, 29 Mayıs 1933: 1).

Havza'dan gelen bir sonraki tefrikada bölgeyi geliştirmek adına yapılabilecek bir şey bulunamadığı anlaşıyordu. Bölge ne ticaret şehriydi ne de tarım. Sadece bir eğlence merkeziydi. Burayla ilgili kayda geçen gece eğlencelerinin önem arz ettiğiydi (Vakit, 31 Mayıs 1933: 9). Havza'da İsmail Hakkı Bey uzunca, Hayrullah ve Celal Beyler de kısa konferanslar verdi (Milliyet, 4 Haziran 1933: 5). Eğitim işleri hakkındaki konferanslar ayın 29'unda gerçekleşmiş ve bütün gün sürmüştü. Muhabir Sadri Etem de aynı gün, kız orta okulunda "laiklik" mevzulu bir konferans vermişti (Vakit, 31 Mayıs 1933: 2) Tren artık Samsun'daydı. Bu şehirde, 31 Mayıs'ta, İsmail Hakkı Bey, iş ve meslek eğitimiyle ilgili bir konferans daha vermişti. Eğitimde büyük bir devrim yapıldığından bahsetmiş, daha çok öğrenci yetiştirmek için çalışmaların devam etmesi gerektiğini vurgulamıştı (Vakit, 1 Haziran 1933: 2).

2 Haziran tarihinde, seyyar terbiye treniyle ilgili iki daha fotoğraf yayımlandı. Biri, eğitim vagonundandı ve tahsil işleri anlatılıyordu. Diğeri ise sergiyi gezen öğretmenlerden bir gruptu (Vakit, 2 Haziran 1933: 1).

Resim 5. Eğitim Vagonu ve Sergiyi Gezen Öğretmenler: (Vakit, 2 Haziran 1933: 1).

Tren, son durağı olan Samsun'da 28 Mayıs'tan 4 Haziran'a kadar bekledi. Haliyle, halk, öğrenci, öğretmen ve memurlardan oluşan çok sayıda ziyaretçi ağırladı. Ziyaretçi sayısının beklenenden fazla oluşu, sergideki eşyaların sahile yakın bir mahallede İstiklal Mektebinde halka açılmasını gündeme getirdi. Bu istasyonda Hayrullah Bey resimde ve el işinde yeni aletlerin kullanımını; Dr. Celal Bey de okulda çocuk sağlığını anlattı. İsmail Hakkı Bey iş ve meslek terbiyesi, Sadri Etem de laiklik konularını işledi. Reşat Şemsettin "Türk devriminin ileriye bakan dünyaya yeni bir şey getirmek istemesi" hakkında konferans verdi ve milli terbiyenin bireysel önemi ve toplumdaki yeri hakkında konuştu. Öğretmenler Birliği ise bir gece Halkevinde, sergi kafilesi şerefine çay ziyafeti verdi; öğretmenlere ders filmleri gösterdi. Tren kafilesinden olan Eğitim Bakanı umumi müfettişi Reşat Bey, eğitimde bireysellik ve toplum üzerinde verdiği konferansına kız-erkek öğrenciler ve öğretmenler dahil olmak üzere çok sayıda kişi katılmıştı (Vakit, 2 Haziran 1933: 8).

Aynı tarihli gazetede, muhabirin tefrikasına da yer verilmişti. O an buldukları köydeki bir okulda karşılaştıklarıyla ilgili bir husus dikkat çekmek istiyordu. Sınıftaki harita ters asılmıştı. Haliyle dere tersten akıyor; ilaveten Samsun-Sivas hattındaki demiryolu görünmüyordu. Bahsi geçen tersine akan dere, kitaplarda yer almayan ama her damlası tarlaya bereket veren bir dereydi. Akdağ'dan doğar, Ladik gölünü kurar, Havza'ya kadar elli değirmeni çevirirdi. İşte bu değirmenler mısır, buğday öğütürdü. Tren ekibi, bu gördükleriyle bölgenin gelişimi için yeni bir fikir üretti: bu öğütücü değirmenleri un fabrikasına dönüştüreceklerdi.

Dere, verimli işini görüp bitirince cılız bir su halini alırdı. Okullarda adı geçmez, haritalarda yer almazdı. Bu yüzden muhabir bu yazısına “Tersine Akan Dere” adını koymuştu (Vakit, 2 Haziran 1933: 9).

Samsun’dan gelen ve 4 Haziran’da yayımlanan tefrikada demiryollarıyla birlikte ortaya çıkan yeni bir meslekten söz ediliyordu: yol müteahhitliği. Geçilen istasyonlarda bu meslekteki kişilere rastlanmış, sadece ray değil, okul, çeşme vb. yaptıklarına şahit olmuşlardı. Adını gizli tuttukları bir nahiyede 700 frengi hastasının olduğu ama sıtmanın olmadığı haberi trene ulaşınca buraya sağlık terbiyesinin gitmesinin şart olduğu konusunda hem fikir oldular (Vakit, 4 Haziran 1933: 9).

Seyyar terbiye treni Samsun’daki faaliyetlerine son vererek 4 Haziran 1933’te Ankara’ya döndü. Tren 45 günde, 10 binden fazla ziyaretçiyi ağırlamıştı. 947 ilkokul, 300 lise, ortaokul ve öğretmen okulu eğitimleriyle 92 mesleki eğitim konuşması yapılmış, büyük şehirlerde halka ve ileri gelenlere sağlık, bilim, sosyal vb. konularda konferanslar verilmişti. Sergi, okullardaki öğretmenlerin faaliyetlerini zenginleştirmiş, bilgilerini arttırmış, her durakta halk tarafından büyük sevinçle karşılanmıştır. Halka, 10 bin cilt kitap ücretsiz dağıtılmıştı (Vakit, 5 Haziran 1933: 2; Cumhuriyet, 5 Haziran 1933: 6). Dağıtılan kitapların bir kısmı şöyleydi: *Ahlak, Akli Selim, Mantık, Çocuk Ruhü, Terbiye ve Tedris Tarihi, Pestalozzi, Didaktika, Metodika, Ruhیات ve Terbiye, Çocuklarda Zekâ Ölçüsü, Parlak Sevinç, Beyaz Zambaklar Memleketinde, Mefkureci Muallim, Tedrisatta Toplaştırma, Zihni Faaliyet Terbiyesi, Sanderson, Mektep ve Cemiyet, Eski Mektep Yerine Yeni Mektep, Pedagoji Tarihi* (Seyyar Pedagoji Sergisi Kitap Kataloğu, 1933: 1).

6 Haziran’da muhabirin son tefrikası 20 numaralı sayıyla “Stepte Radyo ve Karmen” başlığıyla yayımlandı. Yazı, bulunulan istasyondaki akşam yemekleri ve bir önceki yazıda sözü edilen yol mühendisleriyle ilgiliydi. Medeniyetin geometri, doktor muayenehanesi, tahıl ambarı, gramofon ve radyoyla nasıl yayıldığından söz ediliyordu. Yazının başlığındaki “Karmen” ise radyoda çalan Karmen müzikalinden esinlenilmişti. Muhabirin en son gözlemlediği ise, istasyonun yamacında, bir mühendis ve ailesinin okuldaki çocuklar gibi yaptıkları jimnastikti (Vakit, 6 Haziran 1933: 8). Medeniyet tüm Anadolu’ya eğitimle, meslekle, tarımla, sanatla, sporla yayılıyordu. 7 Haziran tarihli gazete seyyar terbiye sergisi heyetinin o gün Ankara’ya döndüğünü yazmıştı (Vakit, 7 Haziran 1933: 2).

Sonuç

Seyyar Terbiye Treni Sergisi, Cumhuriyetin 10. yılını kutlama etkinliklerinden biriydi ve bir ilkti. Tren, belirlediği güzergâhta yolculuğunu tamamladığında hedefine ulaşmıştı. Ana ve ara istasyonlarda, sadece o merkezin halkına değil, çevre halkın da ilgisini çekerek Cumhuriyetin yeni eğitim anlayışını konferanslarla, sinemayla, müzikle vb. anlatmıştı.

Atatürk döneminin çoğu sergisinde olduğu gibi bu sergi de Cumhuriyet devrimlerinin birer unsurunu yansıtmaktaydı. Tren, köylerdeki kız çocuklarına sinema, piyes, gramofon ve grafiklerle yeni eğitim sistemini aktarmıştı. Bu anlamda kadın devriminin bir yansımasıydı. Diğer yandan, halk eğitimi için sinemayı, projeksiyonu bir araç olarak kullanmayı, diğer bir ifadeyle görselle söylevi birleştirmeyi anlatmıştı. Bu, Cumhuriyetin bir sanat devriminin karşılığıydı.

Tren, ekibindeki doktor eşliğinde, dönemin en yaygın hastalıkları olan verem, frengi, sıtma hastalıkları, mikropları ve bunlarla nasıl mücadele edileceğini anlatmıştı. Bu bağlamda, Cumhuriyetin sağlık devrimini ön plana çıkarmıştı.

Cumhuriyet laiklikti. “Laiklik” başlıklı özel konferanslarla ve bu kavramın öncelikli olarak öğretmenlere aktarılması hem laikliği hem eğitim öğretimdeki birliği gösteriyordu.

Mevcut coğrafi duruma göre sanayileşme, tarım ve ekonominin nasıl geliştirileceği halka, tren ekibince aktarılmıştı. Bu, sanayi alanındaki devrimlerin kırsala yansımasıydı.

En nihayetinde Cumhuriyet bir eğitim devrimiydi. Tren, başlı başına bir eğitim sergisiydi.

Cumhuriyetin 10. yılına armağan projesi olan seyyar terbiye treni sergisi sadece bunları aktarmakla kalmamış, buldukları yörelerin ihtiyacını tespit etmiş, buna uygun çözüm üretmişlerdi.

Yazar Katkıları: Metnin tamamı tek yazar tarafından oluşturulmuştur.

Çıkar Beyanı: Bu çalışmada çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

Gazeteler

Cumhuriyet, 23 Nisan 1933.

Cumhuriyet, 29 Mart 1933.

Cumhuriyet, 5 Haziran 1933.

Hakimiyet-i Milliye, 21 Nisan 1933.

Milliyet, 21 Nisan 1933.

Milliyet, 4 Haziran 1933.

Vakit, 1 Haziran 1933.

Vakit, 1 Mayıs 1933.

Vakit, 13 Mayıs 1933.

Vakit, 14 Mayıs 1933.

Vakit, 2 Haziran 1933.

Vakit, 20 Mayıs 1933.

Vakit, 21 Mayıs 1933.

Vakit, 22 Mayıs 1933.

Vakit, 22 Nisan 1922.

Vakit, 23 Mayıs 1933.

Vakit, 23 Nisan 1933.

Vakit, 26 Mayıs 1933.

Vakit, 27 Mayıs 1933.

Vakit, 29 Mart 1933.

Vakit, 29 Mayıs 1933.

Vakit, 29 Nisan 1933.

Vakit, 3 Mayıs 1933.

Vakit, 31 Mayıs 1933.

Vakit, 31 Mayıs 1933.

Vakit, 4 Haziran 1933.

Vakit, 4 Mayıs 1933.

Vakit, 5 Haziran 1933.

Vakit, 5 Mayıs 1933.

Vakit, 6 Haziran 1933.

Vakit, 6 Mayıs 1933.

Vakit, 7 Mayıs 1933.

Vakit, 8 Mayıs 1933.

Vakit, 9 Mayıs 1933.

Diğer Kaynaklar

Akçura, G. (2009). *Türkiye’de sergicilik ve fuarcılık tarihi*, Tarih Vakfı Yayınları.

Anonim (2011). Seyyar terbiye treni. *B+ Dergi*, İstanbul.

Cumhuriyetin 10. Yılına Armağan Projesi: Seyyar Terbiye Treni

- Başaran, B. (2016). *Musavver Şikago Sergisi Gazetesi: 1893 Dünya Kolomb Sergisinde Osmanlı Katılımı*.
- Çelik, G., (Ed.) *Geç Osmanlı Döneminde sanat, mimarlık ve kültür karşılaşmaları*, İş Bankası Kültür Yayınları.
- Seyyar Pedagoji Sergisi Kitap Kataloğu Ankara-Samsun 1933*, (1953), Tertip Eden: Türk Kitapçılığı, Resimli Ay Matbaası.
- Şencan, E. (2019). *Genç cumhuriyet Karadeniz vapurunda*, Libra Kitap.
- Tonguç, İ. H. (1952). *Öğretmen ansiklopedisi ve pedagoji sözlüğü*, Bir Yayınevi.
- <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/terbiye-treni-seyyar-terbiye-sergisi/?pdf=3334>
<https://nacikaptan.com/?p=56147>